

Herfst 2024

Voor levensontdekkers

VAN DOORGAAG

Op ontdekking
Waarom voel ik me
soms zo schuldig?

Loslaten
kan lastig zijn maar
levert vaak veel op

EVA ROVERS BEPLEIT

**'GEEF IEDEREEN
EEN STEM, ZELFS
ONGEBOREN
GENERATIES'**

ieder

‘Ik had al jong een sterk rechtvaardigheidsgevoel’

In een vorig leven schreef ze over de geschiedenis. Nu zet spreker, schrijver en inspirator Eva Rovers zich in voor democratische vernieuwing en geeft ze ongeboren generaties een stem.

De boekhandel pal naast de voordeur van Eva Rovers roept om een flitsbezoekje. Een snelle blik bij de afdeling politiek: staat haar laatste boek ertussen? Op tafel een aantal titels van *De Correspondent* ... maar *Nu is het aan ons* ligt er niet bij. “Het boek is inmiddels toch alweer twee jaar oud”, verklaart Eva even later in haar appartement boven de boekhandel, driehoog hartje Amsterdam. Toch houdt het thema ervan haar nog elke dag bezig, vertelt de schrijver en spreker terwijl ze in haar keuken een pot thee zet. “*Nu is het aan ons* is mijn pleidooi voor democratische vernieuwing, waarbij burgers veel meer een sleutelrol spelen in het oplossen van de problemen van deze tijd. Daar zet ik me elke dag voor in. Sterker nog, door het boek heeft mijn werk hierin alleen maar een vlucht genomen.”

Maar wacht even. Eva Rovers, kennen we die niet als biograaf en cultuurhistoricus? “Ja, dat was ik ook. In een vorig leven”, zegt Eva, inmiddels aan de grote tafel in haar lichte appartement. In dat vroegere leven studeerde Eva cultuurgeschiedenis en schreef ze biografieën. “Tien jaar geleden zat ik nog tot over mijn oren in het leven van Boudewijn Büch. Ik had niet geloofd dat ik kartrekker zou worden in het proces van democratische vernieuwing. Of een TED-talk zou houden over hoe we toekomstige generaties een stem moeten geven daarin.”

De grote ommekeer kwam in 2016. Eva had haar boek over Büch net af. Het was het jaar van de ene na de andere crisis: klimaat, Brexit, armoede, groeiende ongelijkheid. “Er was zo gigantisch veel aan de hand. Ik voelde een enorme machteloosheid ten opzichte van wat er gaande was.” Het maakte dat Eva zichzelf ging bevragen: Is het voldoende om af en toe een petitie te ondertekenen of met een demonstratie mee te lopen? Wat kun je als gewone burger, zonder groot bedrijf of politieke functie, verder doen om bij te dragen aan positieve verandering? Ze besloot het te onderzoeken, wat uitmondde in haar boek *Practicisme*. “Dat boek kwam volledig voort uit mijn persoonlijke zoektocht naar *where to start?*”

Een handboek voor heimelijke rebellen, luidt de ondertitel van *Practicisme*. Het neemt je als lezer

mee in wat je zelf kunt doen als je de wereld wilt veranderen, maar niet precies weet hoe. “Het schrijven ervan was best therapeutisch”, blikt Eva terug. Het gaf de sluimerende rebel in haarzelf de ruimte. Want maatschappijbewust was ze altijd al. “Ik volgde als kind al het werk van Greenpeace bijvoorbeeld en vertelde anderen daarover. Ik herinner me een spreekbeurt over de zeehondenjacht die ermee eindigde dat ik met een miniatuur honkbal-knuppeltje van mijn broer stond in te slaan op een barbiepop met een zelf geknutseld bontjasje. Mijn boodschap was: niet de zeehonden, maar de bontdragers verdienen de klappen. O, echt afschuwelijk als ik eraan terugdenk”, lacht Eva. En na een paar slokken thee: “Ik had toen al een sterk rechtvaar-

digheidsgevoel. Maar ik denk eigenlijk dat dat voor de meeste kinderen geldt. Als kind ben je nog niet gehersenspoeld door alle verhalen die op dat moment dominant zijn in de samenleving. Dat het normaal is om dieren te eten, bijvoorbeeld. Dat het goed met ons gaat zolang we ieder jaar met vliegvakantie gaan.”

‘Met een miniatuur honkbal-knuppeltje sloeg ik in op een barbiepop met een zelf geknutseld bontjasje’

Met *Practicisme* sloeg Eva een nieuwe weg in. “Dat jaar, dat schrijfproces, was een *u-turn*. Ik wilde me niet meer met de geschiedenis bezighouden, maar me in dienst stellen van de toekomst. Ik werd gevraagd weer een biografie te schrijven. Een mooie kans, maar ik heb na lang denken toch bedankt. Ik voelde: mijn verantwoordelijkheid ligt ergens anders nu. Ik moet een ander verhaal vertellen.” Met haar jarenlange focus op de geschiedenis is Eva overigens nog steeds blij, want het leerde haar met een cultuurhistorische blik te kijken. “Door mijn biografieën weet ik hoe verandering vaak een proces van jaren is. En leerde ik dat juist het menselijke perspectief op complexe, maatschappelijke thema’s kan helpen om deze beter te begrijpen. Zoals de opkomst van het nationaal-socialisme in de tijd van Helene Kröller-Müller. Hoe kon het zover komen? Dat snap je beter als je het bekijkt door de ogen van een persoon die het van dag tot dag meemaakte.”

Het klimaat is nu zo’n thema waarvan men over dertig jaar zegt: hoe kon het zo ver komen? Voor Eva het onderwerp dat haar het meest aan het hart gaat. En waarbij ook dat individuele perspectief belangrijk is. Zo was het voor Eva een persoonlijk proces om te beseffen hoe ze zelf aan klimaatverandering bijdraagt. “Ik zag mezelf als klimaatbewust, maar toen ik dieper in de problematiek dook, besepte ik: *no way*, ik doe er keihard aan mee.” Ze herinnert zich een paar momenten waarop de

schellen haar van de ogen vielen. Zoals toen ze tot zich liet doordringen dat twintig procent van de wereldbewoners verantwoordelijk is voor tachtig procent van de opwarming. “Daar hoor ik bij, absoluut! Zelfs wanneer je in Nederland een bescheiden inkomen hebt, hoor je bij die twintig procent.” Of toen ze besepte hoe we in onze samenleving continu aangemoedigd worden om te kopen. “Wat een hersenspoeling is dat! Nog een paar schoenen, weer een nieuwe iPhone. En dat kind in Bangladesh maar werken, zodat ik voor tien euro een shirtje kan kopen. Hoe krankzinnig willen we het maken?”

Ze heeft haar persoonlijke voetafdruk

drastisch verkleind. Zo vliegt Eva niet, eet ze geen vlees en koopt ze al jaren geen nieuwe kleren meer. Bij elke aankoop vraagt ze zich af: ben ik hier over een jaar nog blij mee? “Leuke bijvangst is: wat je wél koopt, krijgt veel meer waarde. En je bespaart een hoop tijd en geld. Ik kan het iedereen aanraden.” Eva weet best dat haar individuele keuzes het verschil niet gaan maken. “Ik doe het deels voor mezelf, ik wil op z’n minst zelf zo min mogelijk bijdragen aan een vervuilend systeem. Op mijn eigen leven heb ik grip, dus daar kan ik andere keuzes maken.” Eva zoekt even naar woorden, richt haar blik op de boekenkast in haar kamer. “Immanuel Kant heeft toch zo’n stelling? ‘Leef volgens de principes waarvan je zou willen dat het een algemene wet wordt.’ Zodat je in ieder geval je eigen morele kompas volgt. Mij geeft dat veel voldoening.” Tegelijk gelooft Eva dat tal van individuele keuzes samen wel degelijk bijdragen aan een ander verhaal. “Door over je keuzes te praten aan de keukentafel of erover te posten op social media, breng je anderen ook op ideeën.”

Belangrijker nog dan individuele keuzes, is de gezamenlijkheid te zoeken rond urgente maatschappelijke thema’s. Het was een eyeopener voor Eva toen ze *Practivisme* schreef: “De problemen in dat boek hebben te maken met individueel gedrag, maar nog veel meer met collectieve besluitvorming en hoe we als samenleving tegenover bepaalde onderwerpen staan.” Tegelijkertijd komt de politiek er vaak niet uit. Dus toen Eva in andere Europese landen zag hoe burgerberaden een rol

spelen rond besluitvorming, inspireerde dat haar. “Ik ging me erin verdiepen en ging er steeds meer in geloven. Want of het nu gaat over de energietransitie, landbouw, vluchtelingenproblematiek of kunstmatige intelligentie: we kunnen het niet alleen aan Den Haag overlaten.” Eva droomt van een democratie waarin politici en inwoners samenwerken om taaie vraagstukken op te lossen en de toekomst vorm te geven. Burgerberaden spelen hierin een cruciale rol: gelote groepen inwoners die meedenken over actuele thema’s. “Een groep waar iedereen zich in kan herkennen en die met elkaar tot haalbare ideeën en oplossingen komt”, aldus Eva.

Eva werd medeoprichter van Stichting Bureau Burgerberaad, een non-profitorganisatie die de afgelopen jaren burgerberaden in Nederland op de kaart heeft gezet. Het begon als vrijwilligerswerk, maar inmiddels is het Eva’s betaalde baan én heeft ze vijf collega’s. “Lokale overheden hebben veel belangstelling voor wat we doen; de behoefte leeft om inwoners meer te betrekken. Er werken nu dertig gemeentes met een burgerberaad en ik ben nog met zeker tien gemeentes in gesprek.” Onder andere met *Nu is het aan ons* overtuigde Eva politici van het belang van een nationaal burgerberaad over het klimaat. Vorige zomer viel het besluit: dat landelijke beraad komt er. Een grote mijlpaal voor Eva: “Het gaat zeer waarschijnlijk in januari 2025 beginnen, ik ben er zo blij mee! De samenleving is een enorme bron van kennis en ervaring. Met burgerberaden benut je die collectieve wijsheid. Er zijn voorbeelden genoeg, inmiddels ook binnen Nederland, dat het werkt. Problemen raken opgelost, mensen voelen zich gehoord, verdeeldheid vermindert: het is aan alle kanten een logisch verhaal.”

Ze droomt ervan in een democratie te leven waarin iedereen gehoord wordt. Zelfs de nog ongeboren generaties. “Zij worden het minst gehoord. Letterlijk gezien is dat natuurlijk niet zo gek, maar we nemen nu wel beslissingen die grote impact hebben op mensen die nog geboren moeten worden. We leven alsof er niemand na ons komt. Dat vind ik niet alleen ondemocratisch maar ook

moreel onjuist.” Eva ziet burgerberaden voor zich waarin inwoners de taak krijgen om namens generatie 2040, 2060 of zelfs 2110 mee te denken. “Het gebeurt al in Japan en blijkt helemaal niet zo lastig; mensen zijn in staat zich in toekomstige generaties te verplaatsen.” In het klein helpt het al om geregeld naar je leven te kijken door de ogen van kinderen die je dierbaar zijn. Zelf heeft Eva geen kinderen, maar haar vijf neefjes en nichtjes kijken heel regelmatig over haar schouder mee. “Ik voel ze naast mijn bureau staan. Omdat ik weet: zij gaan 2100 meemaken. Hoe ziet de wereld er dan uit? Wat kan ik dan zeggen dat ik voor hen gedaan heb?”

‘We leven alsof er niemand na ons komt. Dat vind ik niet alleen ondemocratisch maar ook moreel onjuist’

Ze heeft goede hoop dat het over pak ‘m beet twintig jaar al echt anders georganiseerd is in Nederland. “Democratische vernieuwing is iets van de lange adem, maar we kunnen nu al het fundament leggen.” Hoopvol vindt Eva bijvoorbeeld dat het thema klimaat echt leeft; zeventig procent van de Nederlanders maakt zich er in meer of mindere mate zorgen om en veel bedrijven ontwikkelen er inmiddels beleid op. Maar ook dat in het vorige regeerakkoord was opgenomen dat er bij grote beslissingen een ‘generatietoets’ moet worden uitgevoerd. “Daar is helaas nog geen invulling aan gegeven, maar er is een beweging gaande die zich daar hard voor maakt.” De ommekeer van geschiedenis naar toekomst heeft haar eigen leven in ieder geval verrijkt. “Het machteloze gevoel van een paar jaar geleden is grotendeels weg, omdat ik weet dat ik bijdraag aan de oplossing. Dat geeft zin aan mijn dagen en maakt dat ik me nauw verbonden voel met deze planeet en alles wat erop leeft.” ☺

Eva Rovers (1978) werd geboren in Eindhoven, studeerde taal- en cultuurstudies aan de Universiteit Utrecht en promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze schreef de biografieën van kunstverzamelaar Helene Kröller-Müller (2010) en schrijver Boudewijn Büch (2016). Met haar boek *Practivisme* (2018) sloeg ze een andere weg in. Als schrijver en directeur van Bureau Burgerberaad werkt Eva sindsdien aan een ‘democratisch fitte’ samenleving. In haar TED Talk *Giving voice to future generations* (2023) pleit ze ervoor generaties van morgen een stem te geven in de democratie van vandaag. Eva woont in Amsterdam.